

שמעתא עמיקתא

גליון תקכ"ז | פרשת קת בהו"ל קרה | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

פניני הלכה

האם יש מצווה לעלות לא"י אם דעתו לחזור לחו"ל

א. תנן (כתובות ק:): הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים.

ובגמ' (שם) תייר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות, כופין אותה לעלות, ואם לאו יוציא ויתן כתובה.

וכתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות, כופין אותו לעלות, ואם לאו יוציא ויתן כתובה.

ובירושלמי (כתובות פ"ג הי"א) איתא הוא רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה, כופין אותה לעלות. היא רוצה והוא אינו רוצה, אין כופין אותו לעלות.

וכת' הרא"ש (סי' י"ז) דההיא דירושלמי דפליג אגמ' דידן דקאן אין כופין האיש לעלות אחר האשה לא"י, פ"י ר"מ דאירי בהז"ז ומתני' אירי בוטן הבית.

אולם הטור (האע"פ סי' ע"ה) כתב דאין ת"י זה מספיק, דאי אירי הירושלמי בהז"ז למה כופין אותה, אלא נראה דאין חילוק בין הזה"ז לזמן הבית כסתמא דמתני'. [וכתב הב"י (שם) דאפשר לומר שלא ראו חכמים לגרוע כח האיש לגבי א"י אפי' בהז"ז].

ובתוס' (ק"י: ד"ה הוא אומר) כתבו משמיה דר' חיים דעכשיו אינו מצוה לזר בא"י כי יש כמה מצוות התלויות בארץ, וכמה עונשין דאין אנו יכולים לזיזר בהם ולעמוד עליהם.

אולם השו"ע (סי' ע"ה ס"ד) כתב בסתמא דהאיש יכול לכפות את האשה לעלות לא"י, וכן האשה יכולה לכפות הבעל. ומבואר דס"ל לדינא דאף בהז"ז איכא מצווה לעלות לא"י.

ונהי דלענין כפיית איש ואשה יש מקום דון בדבר למעשה (ועיין באורך ב"כ באה"ע"ז שם), מ"מ בעיקר דינא מבואר בשו"ע דאף בהז"ז יש מצווה לזר בא"י.

ב. וילי'ע אם המצווה היא דווקא בבא לזר ולהתיישב בא"י, או אף בבא לא"י לזמן מועט ודעתו לחזור למקומו שבחו"ל.

ומצינו בשלטי גבורים (פ"ג דשבוטות ז' ע"א) שכתב לענין נדר הנדר בעת צרה - אך אמנם צריך לראות אם הנדר שנדר הוא מילתא דניחא ליה ביה להקב"ה ויש נחת רוח לפניו בקיום נדרו או לא, דאם נדר הנדר מילתא דלא ניחא ליה לקב"ה בנדרו כגון מי שהיה בצהר ונדר לקב"ה שאם יצאלהו שלך לא"י וישבו מיד לחו"ל לביתו, נראה דבכה"ג שפיר דמי לשאל עליו לכוי'ע וכו', דכיון דאין מצוה בנדרו מאי אכפת ליה לקב"ה אם זה ישאל עליו אם לא, ומ"מ אפי' קיים נדרו אין בדבר מצווה וריח ניחוח לפניו וכו', דאין מצוה ללכת לא"י ע"מ לשוב, ואפי' למי"ד דהאידינא מצוה ללכת לא"י ע"מ לזר, אבל ההלכה ע"מ לצאת אין בה מצוה, ועיקר ההלכה והמצוה תלוי בדירה. וכן יש בספר **התשב"ץ** בשם **מהר"ם**. ומלתא דמסתבר הוא דאם מצוה יכול להיות בהולך לא"י ע"מ לשוב מי יבקש זאת מידו ורמוס צרריו, וכיון דאין כאן נחת רוח לפניו יתבדר נראה דמצ"ש שפיר משתל עליה.

וכיוצ"ב מצינו בשו"ת **מהרי"ט** (ח"ב סי' כ"ח) שנשאל בענין מי נדר שאם אשתו תלך זכר ילך לא"י, וכעת בא לשאל אם יוכל להשאל על נדרו. והשיב דאפי' שאמרו נדרדי הקודש אין נשאלין עליהם אלא מדוחק, הרי כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל י"ב בענין מי נדר לעלות לא"י אם יש לאותו הנדר הפרה, דיכול להפר הנדר. ומורי הרב מהר"ר שלמה סאב"ג ז"ל היה אומר שטעמו של הרא"ש משום דאזיל לשיטת הרי חיים שהובא בתוס' בסוף כתובות דעשיו אין מצוה לזר בא"י. ולא יתכן דעלה סמך הרא"ש, דהא לא הבא דברי הרי' חיים בתוספתיו ולא בהלכות וכו', ועוד דעיקר הטעם משום קדושת א"י ומצוות ישיבתה הוא אפי' בהז"ז בחורבנה כמ"ס הרמב"ן בפי המצוות מקרא דירשתם אותה וישיבת בה וכו'. אלא טעמא דהרא"ש משום דנדר אין בו מצווה, שאין עיקר המצווה בעליה אלא בישיבה והדירה שמה, כמו שהביא הרמב"ן, אבל מי שעולה לראותה ע"ד לחזור לא מצוה בה מצווה מפורסת. ואפי' תימא שזכות הוא לו מזה שאמרו כל המהלך ד"ה בא"י מובטח לו שהוא בן העולם הבא דכתיב רוח להולכים בה, מ"מ מצוות עשה ליכא, ועוד והיא מתפרשת בקב"ר שם אלא שלא הסיפק לזר ולקיים בה כדמשמע רישא דקרא ונתן שמע לעם עליה וכו'.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לעשות מחיצה בפני ספרים בשבת

א. עשית מחיצה בשבת. **ב.** סתירה מחיצה המתרת. **ד.** תיקון המתיר אף ללא שיעור מחיצה. **ה.** מחיצה המתרת בפני הספרים. **ו.** מחיצה המשמשת גם ככיסוי. **ז.** יש היתר ללא המחיצה | מחיצה המתרת ביו"ט. **ח.** תוספת על מחיצת מתרת. **ט.** ספרים מודפסים. **י.** עושה מחיצה לחומרא.

א. עשיית מחיצה בשבת

תנן **בשבת** (קכ"ה): רבי אליעזר אומר פקק החלון בזמן קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו, וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו. **ובגמ'** הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת, לא נחלקו אלא להוסיף, שרבי אליעזר אומר אין מוסיפין, וחכ"א מוסיפין בשבת וא"צ לומר ביו"ט. **ופרש"י** שאין עושין אהל עראי לפרוס מחצלת על ארבעה קונדסין להיות צל לאהל מן החמה, ודוקא גג, אבל מחיצה לאו אהל הוא וש"י לפרוסה לצניעות כדאמרין **בעירובין** (ז"ד). בעובדא דשמואל, ופקק החלון דמתניתין משום דבנין קבוע ומיחזי כמוסיף אבנין. **וביאר הר"ן** (מט. ברי"ף ד"ה וכתב רש"י) דס"ל לרש"י דאין איסור לעשות מחיצה בשבת אפילו היא מתרת.

והתוס' (שם ד"ה הכל ועירובין מד. ד"ה פקק) הקשו על רש"י דהרי **בעירובין** (מד). פריך דהא הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה, ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית, ומבואר דלכו"ע מחיצה שלישית של סוכה אסור לעשותה. ועל כן פרשו בשם **ר"ת** דלעולם שפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להתיר ולהכי בדופן שלישית דמכשר לסוכה חשיב עשית אהל בתחלה ואיסור אפי' לרבנן ודופן רביעית אסיר לר"א לעשותה (בתחלה) ולרבנן שרי. וכן נקטו **הרא"ש** (סי' ח) ו**הר"ן** (שם ד"ה ולפיכך).

ואיתא עוד **בעירובין** (קל"ח). אמר רב משום רבי חייה וילון מותר לגטותו ומותר לפרוקו. וכתב שם **הרא"ש** (סי' א) דאין אהל במחיצה בלא גג אלא היכא דעשויה להתיר כשטול או להכשר סוכה.

ועי' **בתוס'** (שבת קכ"ה: ד"ה הכל) ו**בר"ן** (שם ד"ה וכתב) דהיינו טעמא שאסרו לעשות מחיצה המתרת, **כי כל מחיצה שהיא מתרת**

כעושה אהל לכתחלה דמי. וכן הביא **הב"י** (רס"י ש"ד). ועי' **בב"ח** (אות א) שכת' דבכה"ג חשובה בנין. וכן הוא **במ"ב** (סי' שטו ס"ק ד). ועי' **בק"נ** (שבת פ"ג אות ק) שיצא ליישב דברי **רש"י** הנ"ל מהא דסוכה דשאני התם שיע"י דופן שלישית יחד עם הגג שהוא הסכך משוויו ליה אוהל דהיינו הסוכה, אבל מחיצה בלא סכך אף שהדופן מתרת לא מקרי אהל, וכי"כ **במגיני שלמה** (שבת קכ"ה: על ד"ה

הכל מודים), ע"כ. וכי"כ **הפנמ"א** (ח"א סי' ט) **והשפת אמת** (קכ"ה: ד"ה ברש"י). אלא די"ל דעד כאן לא החמיר רש"י אלא דומיא דסוכה דהגג צריך למחיצה ע"מ להתיר. אבל היכן שאין המחיצות צריכות לגג שרי וכן יוצא להדיא **מהמגני שלמה הנ"ל**, ע"י"ש.

ועי' **בשו"ע וברמ"א** (סי' א) שנקטו **כתוס'** ודעימיהו שאסור לעשות מחיצה המתרת בשבת. **וביאר המ"ב** (סי' א) שהטעם שאסור חז"ל לעשות גג ארעי ואילו מחיצה התיירו א"כ היא מתרת, כי עיקר אהל הוא הגג שמאחיל עליו ולכן גזרו בו אף בארעי אטו אהל קבוע משא"כ מחיצות עראי לחוד לא נחשב כאהל כלל וע"כ לא גזרו עליה א"כ כן להתיר.

ב. סתירה מחיצה המתרת

עי' **בקצות שולחן** (סי' קכ ס"ד) שכתב דיש להסתפק אם העמיד מחיצה המתרת מער"ש אם רשאי לפרקה בשבת, ע"כ. אבל דעת **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פ"ב הגה קמ"א) דאף שאסור לעשות בשבת מחיצה המתרת, מ"מ לסתור מחיצה כזו מותר מפני שרק ההיתר מחשיב המחיצה לבנין ולא הסתירה, ויש לדון בזה כשכוונתו כדי לאסור מה שהיא מתרת עכשיו, ע"כ.

ג. שיעור מחיצה המתרת

ועי' **בפמ"ג** (סי' שטו א"א ס"ק א) שכת' דבעינן י' טפחים גובה כמו כמבואר **במ"א** (סי' א), והוסיף די"ל דבעינן רחב ד' טפחים עכ"פ כמו רשות היחיד. **ובתוספות שבת** (סי' א) כתב דהיינו במחיצה שהיא גבוהה י"ט ומגעת לארץ או בפחות מג"ט סמוך לארץ. **והתה"ל"ד** (סי' שטו ס"ק ז) כתב דלכא"ו על כרחק כן הוא דהא אין מחיצה פחות מ"ט ובפחות מ"ט אינה מתרת. א"ל דע"י"ש שכת' דאף דלכא"ו כמו כן אין מחיצה פחות מרוחב ד"ט כמ"ש **הפמ"ג**, זה אינו דמצאנו מחיצה רוחב טפח בדופן א' של סוכה ולחי משום מחיצה דסגי בכל שהוא, ע"כ.

ד. תיקון המתיר אף ללא שיעור מחיצה

ויש לדון מה דין בעשיית דבר המתיר ללא שיעור מחיצה, כגון תיקון עירוב ע"י קשר עניבה וכדו'. והנה לפי הטעם שכתבו הפוסקים הנ"ל דכיון שהמחיצה מתרת יש כאן בנין, לכאורה ה"ה היכן דליכא שיעור מחיצה הדין כן. ועי' לעיל בפלוגתת **הפמ"ג והתה"ל"ד** ואולי בזה גופא פלגי דלעת **הפמ"ג** בעינן שיעור מחיצה ואם לאו לא חשיב מתרת. **והתה"ל"ד** פלגי ע"ז. ועכ"פ **מהתה"ל"ד** ודאי חזינן שאם נותן לחי וכדו' המתיר, אף בפחות משיעור מחיצה דעלמא, חשיב מחיצה המתרת.

ועי' **בשש"כ** (פ"ז הגה קל"א) שהעיר על הסוברים שמותר לתקן עירוב ע"י קשר עניבה, שלא דנין אלא לגבי הקשר שהוא עושה ע"ד לפותחו, אי מקרי קשר של קיימא, אבל לא דנו מצד איסור עשית מחיצה המתרת, וי"ל כדי למנוע מכשול דרבים לא חששו לזה, וכן הוא **בפנים מאירות** (ח"א סי' ט) **ובשואל ומשיב** (תנ"ח סי' פט), ע"כ. וכן דעת **הגש"א זצ"ל** (שש"כ פ"ד הגה קכ"ב) דלעשות דופן שלישית לסוכה, אפי' אינו עושה אלא טפח א', אסור שהרי רק ע"י עשיית דופן זה הופכת הסוכה להיות כשרה.

ה. מחיצה המתרת בפני הספרים

עי' **במרדכי** (שבת סי' יא) שכתב וז"ל: בחדר שהיה ישן בו **מהר"ם** היה בו ספרים, ובכל לילה היה עושה מחיצה עשרה טפחים גובה בפני הספרים לפי שלפעמים היה משתין בלילה, ובכל ער"ש היה עושה מחיצה מבעוד יום והיה כורך המחיצה לצד מעלה ומניחה על המוט ומשירי בה רוחב טפח ובליל שבת פושטה למטה, לפי שבשבת אסור לעשות מחיצה בשבת א"כ היא לצניעות בעלמא, וראיה **בעירובין** (ק"ב). הנהו דירכי דהווי בי רב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוריא אתו לקמיה דריבנא א"ל זיל כרוך בודי' ושייר בה טפח ולמחר פושטה דהוה ליה מוסיף על אהל עראי ושפיר דמי, והני מילי במחיצה שהיא עושה לצורך צניעות, אבל מחיצה שעושה לצניעות בעלמא כגון מחיצה שעושה בשעת הדרשה בין אנשים לנשים, מותר לעשותה בשבת, כדאמרין **בעירובין** (ז"ד). לשמואל דעביד לצניעותא בעלמא הוא דעבד, ע"כ. והביאו **הב"י** (סי' שטו). **וביאר דצ"ל** שהוא סובר **כר"ת**

דמחיצה המתרת אסור לעשותה בשבת, ומחיצה זו דמהר"ם כיון שנעשית להפסיק בין הספרים לאדם העושה צרכיו חשיבה מחיצה המתרת ואסור לעשותה בשבת. וכן פסק **הרמ"א** (סי' שטו ס"ע א). ועי' להלן אות ז' בשם **ההלכות קטנות והכה"ח**.

ונראה דעשיית מחיצה לפני המתפלל שרי לפי הסוברים שהאיסור לעבור לפניו הוא מפני שמבטל כוונתו, כי לשיטתם זה דמי למחיצה לצניעות שכתב **מרדכי** שם דאניה בכלל מחיצה המתרת משום שבא למנוע התקרבות וכמו שבארנו בסי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תקכ"א, וכן הדין כאן דבא למנוע הפרעה בכוונת המתפלל. אולם לפי הסוברים דטעם האיסור הוא מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה י"ל דבכלל מתיר הוא. (ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קנ"ד עוד בענין איסור לעבור לפני המתפלל).

ו. מחיצה המשמשת גם ככיסוי

ועי' **במ"א** (סי' א) שכת' **במהרמב"ם** נ' שמותר לעשות מחיצה בכה"ג דלא כהמהר"ם, וכתב דלעולם י"ל דלא פליגי, דהמהר"ם מיייר עושה מחיצה י"ט דמחלקת רשות לעצמה, וע"כ שרי לעשות צרכיו אף אם הספרים מעל המחיצה, אבל לעולם מותר לעשות בשבת מחיצה שאינה עושה למחיצה, אלא ככיסוי בעלמא ולצניעותא, וה"ה בנר נמי דינא הכי אם עושה מחיצה גבוההה י' והאור נראה למעלה מהמחיצה אסור לעשותה בשבת, אבל אם תולהו שלא יראה הנר שרי דהו"ל ככיסוי בעלמא, ע"כ. וצ"ל דס"ל **למ"א** דאע"פ דסוף סוף עשה מחיצה, כיון דהשתא א"צ להיות מדין מחיצה, לא חשיב מחיצה מתרת, וסברתו דומה לסברת הטי"ו דלהלן דס"ל דמותר לעשות מחיצה בפני הנר ביו"ט דלא חשיב מתרת כיון שבידו לכתוב את הנר, ואע"פ שהפוסקים דחו דברי הטי"ו, מ"מ הכא עדיף טפי, כי בגוף המחיצה יש היתר אחר לטמון עליו, ובכה"ג אינה בכלל מחיצה המתרת.

אולם **הא"ר** (אות א) כת' דאם גבוהה י"ט טפחים יש לאסור דמ"מ מחיצה היא. וכן נקט **החמד משה** (סי' א ד"ה ג) ותמה דכי משום שהוסיף לעשות מחיצה יותר גבוהה יהיה מותר. וכן נקט **המאמ"ר** (סי' א) דבכה"ג א"ל דלעולם לא פקע שם מחיצה מינה, ואדרבא נ"ל דגרע טפי לענין זה דהוי מחיצה מעליא בשלימותה, ע"כ.

